א מאמר פון ליובאוויטשער רבין פאר ארטאדאקסישע פרויען.

ייער ליובאוויטשער רבי איז דער וויר־דיקער יורש פון דער גרויסער בעש"ט גזע, און איז באקאנט מיט זיינע, פולע ספרים און „שיחות" וואס אלע זענען זיי פול מיט דער טיפער חסידישער שיטה. מיר גיבן דא איבער די דרשה וואס דער ליובאוויטשער רבי האט גיהאלטן אין ריגע ספעציעל פאר פרויען, וואס גיהערן צו „בית יעקב" און „בנות".

כאראקטעריסטיש איז עס, וואס אזא גדול הדור און מנהיג החסידות, ווייזט ארויס אזוי פיל איבערגעגעבנקייט צו רעיון פון אונדזער רעליגיעזן פרויען־חינוך און מיר זענען זיכער, אז ווען אלע גדולי ישראל, וועלן צוהילף קומין אונדזער זאך בדבור ובמעשה וועט אונדזער ארביט פיל שטארקער מצליח זיין.

אין צוויי ערטער אין דער הייליקער תורה — הייבט אן דער ליובאוויט־שער רבי — ביי זאכן וואס גיהערן צום כלל ישראל, מתן תורה און נדבות אויף מאכן דעם משכן, ווערט איר פרויען דערמאנט פריער פאר די מענער. (שמות י"ט, ג').

ביי מתן תורה שטייט כה תאמר לבית יעקב — אלו הנשים, מכילתא — ותגיד לבני ישראל, און ביי די נדבות אויף דעם משכן שטייט (שמות לה, כב) ויבאו האנשים אל הנשים, — די פרויען זענין פריער גיקומין און גיבראכט זייערע נדבות און נאך דעם די מענער, (רמב"ן).

אויף דער הייליקער תורה מאכט מין א ברכה, — אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו — גילויבט איז דער בורא וואס האט אונדז גיגעבן א ריכטיקע תורה און דאס וועלט־לעבן האט ג—ט ברוך הוא ביי אונדז יידן גיפלאנצט.

דער אינהאלט פון די ברכה איז, אז די ריכטיקייט פון אונדזער הייליקער תורה איז מיט דעם, וואס זי ווייזט די ריכטיקע שיינע פירונג אין דעם וועלט־לעבן, ווי דער מענטש דארף זיך פירן אין אלע זאכן בין אדם למקום, בין אדם לחבירו, און אין פאמיליע לעבן.

יעדיס ווארט אין דער הייליקער תורה זאגאר אויך אפילו דער סדר פון א סיפור, וואס ווערט דערציילט אין דער תורה גיט אונדז א פארשטאנד ווי א יידישע הויז דארף זיך פירן אין לעבן. דער באפעל פון השם יתברך צו משה רבינו מיט דער אויסשפראך, כה תאמר — אזוי זאלסטו זאגן — שטייט צוויי מאל, איין מאל (שמות יט, ג') פאר מתן תורה, און דאס צווייטע מאל — (שמות כ' יט) — נאך מתן תורה, אין דעם ערשטן מאל ווערן דערמאנט מענער און פרויען, אין דעם צווייטן מאל זענין דערמאנט נאר מענער אליין.

מתן תורה איז נישט נאר אן־איינמא־ליקע זאך, דאס איז א שטענדיקע אז דער נוסח הברכה איז נותן התורה, עס איז אלע מאל.

אין יידישן פאמיליע לעבן איז מתן תורה אט דאס וואס מע גיט די קינדער א תורה־חינוך, די זון אין א יידישן פרומין חדר וואס ווערט אנגיפירט דורך מלמדים ערלעכע יידן מיט א שטרענגער הדרכה והשגחה, און די טעכטער דער־ציען אונטער דער הדרכה והשגחה פון ערלעכע יידישעד ערציאונג דורך פרומע גוט הארציקע דערציערינס.

פאר מתן תורה האט ג—ט ב"ה גיזאגט צו משה רבינו, כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל דא ווערן פריער דערמאגט די פרויען נאך דעם די מענער. פאר מתן תורה, דאס הייסט איידער מע דארף די קינדער א תורה־חינוך, געבן דעם זון אין חדר, און די טאכ־טער א גוטע דערציאונג דארף מין רערן מיט די מאמיס פון די קינדער.

ביי אייך פרויען אין האנט ליגט דער גורל פון אייערע קינדער. די גאנצע צוקונפט פון אייערע קינדער צום גוטן אדער—הס וחלילה—צום שלעכטן, ווענ־דיט זיך אין דער דערציאונג. אויף אייך ליגט די גאנצע פאראנטווארטלעכ־קייט פון דער גרויסער הארבער חינוך אויפגאבע.

איר פרומע מוזט גידענקין אז דאס גליק אדער—חס וחלילה — דאס אומגליק פון אייער קינד איז ביי אייך אין האנט, אין וואס פאר א חדר איר וועט אייער זון געבן און וואס פאר א דערציאונג איר וועט אייער טאכטער געבן אין דעם איז אפהענגיק דער גאנצער גורל פון אייערע קינדער און פון אייך אליין.

פרויען, מאמיס פון קינדער, גידענקט די ווענדונג פון ג—ט ברוך הוא צו אייך אין די הייליקער ווערטער כה תאמר לבית יעקב, און דערפילט אייער אויפגאבע אין חינוך מיט דער גרעסטער אויפמערקזאמקייט און דער גרעסטער ערנצטקייט.

נאך מתן תורה שטייט כה תאמר לבני ישראל, אז דער זון קומט פון חדר און די טאכטער קומט פון דער דערציערין, דארף מין זיי פארהערן, זעען וואס האבן זיי גילערנט, דער חוב ליגט אויף די מענער אויף די טאטיס פון די קינדער. דאס איז די לערונג וואס די דערציילונג פון מתן תורה גיט אין יידישן פאמיליען לעבן.

דעם צווייטן מאל וואו פרויען ווערן דערמאנט פריער פאר די מענער איז ביי די נדבות זאמלונג אויף מאכן דעם משכן—בית המקדש—מיט די אלע כלים. דער בית המקדש איז נישט א צייטווייליקער בנין, דאס הייסט אן־איינמאליקע גיביידע, נאר יעדיס יידישע הויז בויט א בית המקדש ווי עס שטייט—שמות כה, ח' — זיי זאלן מיר מאכן א הייליקטום וועל איך זיין צווישן זיי.

דער גרויסער ג — ט ב"ה אז ער האט גיוואלט מזכה אונדז יידן מיט דער גרעס־טער מתנה מאכן א בית המקדש פאר זיין הייליקן נאמין ברוך הוא, איז הנה לי הכסף ולי הזהב, האט גיבעטן ביי יידן נדבות אויף צו מאכן דעם משכן— בית המקדש — מיט די הייליקע כלים, און די ערשטע וואס האבן גיבראכט די נדבות זענין גיוועזן די פרויען.

די הייליקע תורה זאגט — עס זענין גי־קומין די מענער נאך די פרויען—וואס די פרויען האבן גיבראכט זייערע גאלד־צירונג אלס גישאנק צו פארברויכן אויף די אויסבויאונג פון דעם משכן — בית המקדש.

פיר־ערליי צירונגין האבן די פרויען גיבראכט אלס נדבה, וואס פון דעם ווערט אויסגיבויט דאס הייליקטום פון ג—טס הויז ביי יידן.

די פיר צירונגין זענין, חח, אן־אויער־רינג, נזם, א נאז־באנד, טבעת, א פינגער רינג, וכומז, אן־ארים־רינג, אזוי פאר־טייטשט דער אבן עזרא די אלע דער־מאנטע נעמין פון די צירונגין.

בויען דעם בית המקדש אין דעם פא־מיליע לעבן דארפן די מצנער און פרויען צוזאמין. אבער די ערשטע נדבות אויף דער הייליקער גיביידע פון פאמיליע לעבן איז די גישענקין פון דער פרוי, ווען זי גיט איר צירונג אויף דער היי־ליקער גיביידע פון חינוך דעמלט וועט זייער הויז זיין א משכן פאר תורה און מצוות, און ביי זיי אין שטוב וועט רוען דער הייליקער נאמין פון ג—ט ברוך הוא מיט פיל גליק.

די ערשטע נדבה איז די צירונג פון די אויערן, דאס מיינט מ*ן גוט צוהערן זיך צו די ווערטער וואס די תורה הקדושה און גדולי ישראל זאגן, ווי מע דארף קינדער דערציען און ווי מע דארף פירן א יידיש הויז, אויך שטארק צוהערן זיך וואס די קינדער רעדן צווישן זיך, און מיט זייערע חברים און חברטיס. גיוויינ־לעך, רעדן קינדער צווישן זיך און מיט זייערע חברים און חברטיס נאך דער שטימונג וואס זיי הערן ביי זייערע על־טערן אין שטוב, דארפן די עלטערן אויפפירן זיך צווישן זיך אין דעם שענצטן איידלען דורך ארדיקן באציאונג—ווי די תורה הקדושה לערנט אונדז — אום די קינדער זאלן האבן פאר זיך דעם ריכ־טיקן פיינים ביישפיל.

דער צווייטער צירונג איז דער נאז־באנד דאס מיינט מין דעם חוש הריח, גוט אכטונג געבן מיט וואס פאר א חברים חברטיס זייערע קינדער קומין אין בא־רירונג, ווער און וואס פאר א קינדער עס קומין צו זיי און צו וועמין און וואו־הין עס. קומין זייערע קינדער, און שטרענג פארשטן צי דאס איז די פאסנדע חברים און חברטיס פאר זייערע קינדער.

דער דריטער צירונג איז דער פינגער־רינג, דאס מיינט אז די „ערשטע צוויי צירונגין זענין נאך נישט גינוג אויף דעם אויסבויען פון דעם הייליקן בנין, מע דארף א קינד ווייזן די ריכטיקע וועגן ווי א קינד דארף זיך אויפפירן, געבנדיק די קינדער גוטער ערקלערונ־גין, די גוטסקייט ווען זיי וועלן פאלגן און גיין אין א גוטער וועג, און די שלעכטסקייט ווען זיי וועלן — חס וחלילה — נישט פאלגן און גיין אין א שלעכטן וועג.

די פירטע צירונג איז די ארם־באנד. עס מוז זיין אויך א שטרענגע פירונג מיט קינדער, נישט נאר אז זיי פאלגן נישט, נאר אויך דאן ווען זיי פאלגן מוז מין קינדער האלטן שטרענג און דורך דעם דערוועקן ביי זיי א לעבהאפטיקייט אין זייער לער־נין אז זיי זאלן לערנין בשקידה ובהתמדה.

איך בין זיכער, אז די אלע וואס זענין דא, מערערע פון זיי אדער אלע ווילן אז זייערע קינדער זון און טעכ־טער זאלן זיין גיזונטע קינדער אין גשמיות און גיזונטע אין רוחניות, שומרי תורה ומצוה.

אבער יעדע מוטער און פאטער מוזן וויסן אז וועלן אליין איז נאך ווייניק, צו דעם וועלן דארף מין טון אזעלכע זאכן וואס דער גוטער ווילן זאל פאר־ווירקלעכט ווערן אין לעבן.

גיט אייערע קינדער די ריכטיקע גוטע דערציאונג לויט דעם אלטן גיזונטן פיינים חינוך, די זין שיקט אין גוטע פרומע חדרים, אין די ישיבות וואו מע לערנט תורה ויראת שמים, די טעכטער גיט צו גוטע פרומע דערצי־ערנס, דעמלט וועלן די קינדער אייערע זיין שומרי תורה ומצוה. גיט אייערע צירונגין און בויט דעם בית המקדש וועט איר זען פיל נחת בדור ישרים יבורך בגשמיות וברוחניות.

רש"י טייטשט צירונגין פון כומז, אז דאס איז די מצווה וואס גיהערט צו פרויען, טהרות המשפחה. איך בין זי־כער, אז די אלע וואס זענין דא, איז מיר איבעריק איבער דעם צו רעדן, נאר איך וויל זאגן, אז די פרויען וואס היטן אפ אליס ריכטיק כדין התורה דארפן זיך נישט באגנוגינין מיט זייער אייגינע גוטע פירונג, נאר געבן זיך די גרעסטע מי מיט די שענצטע איידעלע באנעמונג געבן צו ערקלערן די בא־קאנטע די וויכטיקייט פון אפהיטן די ריינקייט פון פאמיליע לעבן און מיט די גרעסטע, טיפסטע גוט־הארציקע יידישע פריינטשאפט, ווירקן אויף זייערע באקאנטע, וואס מיט דעם וועלן זיי ברענגין גליק אין זייערע הייזער.

הודפס מתוך הארכיון היהודי

בית יעקב

ליטעראַרישע שריפט פאַר שול און היים
דינט די ענינים פון בית־יעקב שולן און אָרגאַניזאַציעס בנות־אגודת־ישראל אין פוילן
רעדאַקטירט דורך א"ג פרידנזאָן

ב"ה, לאָדזש־וואַרשע־קראָקע | אייר תרצ"ד | נומער 115 | עלפטער יאָרגאַנג

נאָך די קאָנפערענצן

מאַכנדיק דעם סך־הכל פון די שוין פאַרגיקומינע קרייז־קאָנפערענצן, מוזן מיר אונטערשטרייכן דעם פאַקט, וואָס אויף די קאָנפערענצן האט מין זיך נישט באַנוצט מיט פראַזן, נאר אויפריכטיק אַדורך גישמועסט, זיך, אָראָפגירעדט אַלץ וואָס ווייטיקט אונדזערע חברות.

ס־איז איבריק צו דערמאָנען, אַז דעם אויוון־אָן האט פאַרנומען, דאָס פראָבלעם פון פראָבלעמען אין אונדזער צייט — די שרעקלעכע מאַטעריעלע נויט אויף דער יידישער גאַס, דאָס גישריי פון יידישן רואין האט זיך אַרויסגיפילט ביי יעדער פראַגע און דערויף אַרויפגילייגט זיין טרויעריקן חותם.

מיר ווייסן דערפון, מיר פילן עס שטאַרק און מיר ווען אוודאי אַלץ טון, כדי לייכטער צו מאַכן, צו פאַרגרינגערן די מאַטעריעלע נויט פון אונדזערע שוועסטער. מע דאַרף נאר צו האָבן סבלנות, אויסדויער און — ווי אַ יידישע טאָכטער — בטחון און אמונה.

די בנות־אָרגאַניזאַציע קען דאָך נישט פאַרענטפערן מיט אַמאָל אַ פראָבלעם, איבער וועלכע אַפילו גרויסע און שטאַרקע מלוכות שטייען מאַכט־לאָז. מיר וועלן אַוודאי, מיט די גאַנצע גיטריישאַפט און איבערגיגעבנקייט, טון אַלץ וואָס ליגט אין אונדזער באַגרעניצטער מעגלעכקייט. מיר אַגיטירן ביי אונדזערע אידעאישן באַנטע צו באַשעפטיקן אין זייערע אונטערנעמונגען, צו איבערגעבן די אַרביט פון זייערע הצטרכותן דווקא צו אונדזערע חברות און אחיות־לדעה. מיר גרינדן פאַך־קורסן צו פראָדוקטיוויזירן אונדזערע חברות. פאַרשטייט זיך, אַז מיר דערשעפן נישט דערמיט אונדזער טעטיקייט אין דעם פרט, מיר וועלן ווייטער טון און — מיט אויבערשטנס הילף — מיט אַ גיזיכערטן דערפאָלג.

מיט נאָך אַ פראַגע, האָבן מיר זיך באַגעגנט און וועלכע האט נישט קיין קלענערן אָרט פאַרנומען, אויף די באַראַטונגען, און דאָס איז די קולטורעלע נויט.

מיר האָבן ליידער באַמערקט, ווי אַ גאַנץ אַנזעעוודיקער טייל נייגן אָפּ פון אונדזער ריכט־ליניע, ווערן — אפשר נישט באַוואוסטזיניק — מיטגיכאַפּט מיט פסיכאָז־שטימונגען. די ארץ־ישראל־מאָמענטן אויף די קאָנפערענצן האָבן אַ סך מאָל באַוויזן אַז ארץ־ישראל ווערט נישט דערמאָנט מיט יענים הייליקן רגש וואָס אַ ייד דאַרף צו פילן צו אונדזער לאַנד אַלס ארץ־אָבות. טייל וויתּוחים זענען גיווען אַ פּועל־יוצא פון די נישט־גיזונטע פסיכאָז־בהלה אויף די יידישע גאַס וואָס האט טיילוויז אַריינגידרונגען אין אונדזערע רייען.

מיר טאָרן זיך אויך נישט פאַרבלענדן דערמיט, וואָס אַ טייל מיינען, אַז מיט די עמיגראַציע קיין ארץ־ישראל איז שוין פאַרענטפערט די גאַנצע יידישע נויט. מיר ווייסן דאָך ווי באַשרענקט ס־זענען פאַר אונדז די עלי'־מעגלעכקייטן, מיר ווייסן אַז דער קריזיס אויף דער יידישער גאַס גיפינט, אין אַ זייער מינימאַלן פאָרים, זיין פאַרענטפערונג אינים ארץ־ישראל פראָבלעם.

חוץ־לזה זענען דאָך דאָ ביי אונדז עפּיס גרעסערע און אַנגיווייטיקסטע פראָבלעמען צווישן אונדזער יוגנט, פראָבלעמען וועלכע זענען און פאַרנעמען אַ חשובן אָרט אין אונדזער אַרביט פאַר יידישקייט, וואָס איז דאָך דער עיקר־העיקרים, דער אלף און דער תיו פון אונדזער רעיון.

מיר מוזן שטיין אויף דער וואַך, און נישט לאָזן אונדזערע שוועסטער אַריינפאַלן אין אַזעלכע נישט־געזונטע שטימונגען, וואָס שאַפן ביי אונדז אַ צוגלייטע פסיכאָז - אַטמאָספערע, וואָס זיינע קאָנסעקווענצן זענען קיינמאָל נישט קיין גוטע.

אַזעלכע שטימונגען קומען פון מאַנגל אין יידישן באַוואוסטזיין. און דאָ וועלן מיר שטרעבן אַריינצוגעבן דעם פולן יידישן באַוואוסטזיין אומדערשיטערלעכע אמונה, לערנען דעת, אויפקלערונגען איבער ספקות, אַדורכדרינגען די נשמות פון אונדזערע חברות מיט אונדזערע אייביקע צילן, אַריינפלאַנצן אַ קאָנסעקווענט און אויסגיהאַלטן יידישקייט, וואָס זאָל צעמענטירן און פונדאַמענטירן אונזער ריינעם יידישן קוק אויף אַלע פראָבלעמען אין לעבן: אַן־אויסקריסטאַליזירטע יידישע אָריענטאַציע אין די פאַרוויקלטסטע און פאַרפלאָנטערסטע אָפּינעע און אונטער־וועגן, מיט וועלכן ס־לאָווירט אונדזער היינטיקייט.

מיר גיבן זיך אָפּ אַ חשבון פון אונדזערע אויפגאַבן, מיר ווייסן און פילן שטאַרק און טיף די פאַראַנטוואָרטלעכקייט, וואָס מיר נעמען זיך אונטער: אָבער מיר טאָרן נישט וואַרטן, אַלץ איז ברענינד־אַקטועל און פאָדערט באַלדיקע פאַרענטפערונג און פאַראַלעל מיט די באַנייטע טעטיקייט וועלן מיר זיך אויפסניי — און זאָל עס שוין זיין דאָס לעצטע מאָל — צו אונדזערע שוועסטער.

ווילט איר אַז אונדזער אַרביט זאָל האָבן דעם גיוואונטשן ערפאָלג, דאַן גיט אונדז די מעגלעכקייט דורך דיסציפּלין און אַבסאָלוטע דיסציפּלין, דורך גיטריישאַפט און מיטהילף, באַנייט אייער אַרביט, אייערע כּוחות, און נאָר צוזאַמען געגנזייטיק וועלן מיר דערפירן אונדזער באַוועגונג צו דער מדרגה וואָס זי דאַרף אַרויפשטייגן.

■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■

מיר ציילן

מיר ציילן טעג, וואָס פאַרגאַנגען
נישט פאַרגעס, מענטש! דיין פונוואַנען
ס־איז וועג צום וואו־אַ־הין — דער צוריק
דורך איינע און די זעלבע בריק...

מיר ציילן טעג, ציילן וואָכן
וויפל מויערן, אַ דורכגיבראָכן
ביים גיין צו טאָג, דורך נאַכט — די וועגן
וויפל וועלדער, אַ דורכגיזויגן.

מיר ציילן טעג, ווען אַרום שוואַרצט
וואָרט וואָס גיזאָגט, פילן קאָן האַרץ
וויל:—זון פון נעכטן, פון מאָרגן,
אין טיפן שוואַרץ, ליגט פאַרבאָרגן.

אַלטער שנור.

הודפס מתוך הארכיון היהודי